

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1098800/1

בבית הדין הרבני האזורי ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב שלמה שטסמן — אב"ד, הרב יצחק זר, הרב עידו שחר

המבקש: המפקח על ההקדשות – עו"ד רפאל אסרף

נגד

המשיבים: נאמני הקדשות "תלמוד תורה הכללי והישיבה הגדולה עץ חיים" (ע"י ב"כ עו"ד אביגדור גנוט)

הנדון: תפקיד בית הדין כ'אביהם של הקדשות', מינוי מנהל מיוחד והגבלת נאמנים שהוטל צל על נאמנותם

### החלטה

#### מתן הוראות וצו עיקול

#### רקע

"תלמוד תורה הכללי והישיבה הגדולה עץ חיים" הוא המוסד התורני הוותיק בירושלים. הורתו ולידתו בקדושה על ברכי רבה של ירושלים הגאון רבי שמואל סלנט, שייסדו בשנת תר"א (1841). במשך למעלה ממאה ושבעים שנה עמדו בראשו ובנשיאותו ארזי הלבנון אדירי התורה ובכללם הגרא"ז מלצר, הגר"א קוטלר והגרי"מ טוקיצי'נסקי.

בין כתליו הרביצו תורה ענקי תורה ומוסר כמו הצדיק הירושלמי רבי אריה לוי, הגאונים בעלי 'דרכי דוד' ו'גידולי שמואל', ואף הגרא"מ שך מסר בו שיעורים שבועיים במשך תקופה ממושכת. הישיבה ותלמוד התורה העמידו לגיונות בני תורה ותלמידי חכמים ובהם אישים שהתפרסמו כגדולי הדור ומאורי ישראל שכל בית ישראל שותה ממימי תורתם ובהם מרנן, הגרצ"פ פרנק, הגרי"מ חרל"פ, הגרש"ז אויערבאך, הגרא"י ולדנברג ועוד רבים וגדולים.

תלמוד התורה והישיבה שכנו מזמן ייסודם ומשך קרוב למאה שנה לאחר מכן בחצר בית הכנסת "החורבה" ובבניינים סמוכים בירושלים שבין החומות. בשנת תרצ"ו (1936) נחנך בניין הישיבה ותלמוד התורה ברח' יפו בסמיכות לשוק 'מחנה יהודה' בירושלים.

בניין זה הוקם וכוונן כהקדש וכך גם נכסים רבים נוספים שהוקדשו על ידי נדיבי לב לטובת הישיבה. נכסים אלו נוהלו על ידי נאמני ההקדש שמונו ופוקחו על ידי בית הדין הרבני האזורי בירושלים.

הקדשות אלה – הקדשות "תלמוד תורה הכללי והישיבה הגדולה עץ חיים" (להלן גם: "הקדשות עץ חיים", "ההקדשות" או "ההקדש") והפיקוח עליהם הם העניין העומד לפנינו.

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

### ההליך שלפנינו

בתקופה האחרונה הגיע להרכב ההקדשות בבית הדין הרבני האזורי בירושלים מידע מדאיג על התנהלות נאמניו הנוכחיים של ההקדש בעשור האחרון.

בעקבות מידע זה פתח בית הדין בבדיקה ואף קיים שני דיונים בנוכחות נאמני ההקדש ובאי כוחם.

הבדיקה והדיונים העלו ממצאים לכאוריים המעלים חשד כבד להתנהלות שערורייתית של נאמני ההקדש והמסייעים על ידם ובכללה מכירת נכס הקדש המרכזי – בניין הישיבה – ללא אישור בית הדין ולאחריה נקיטת מהלכים משפטיים להפקעת סמכותו של בית הדין, פעולות מניפולטיביות להשגת אישורים מבית הדין (בהרכבו דאז) למכירת כעשרים נכסי נדל"ן בירושלים תוך הטמעת תמורתם בנכס הרשום על שם עמותה וחברה פרטית וכשגם הוא נמכר מיד לאחר מכן ליזמי נדל"ן.

ההיגיון הכלכלי שעמד מאחורי חלק מהמהלכים אינו ברור ופעולות רבות נוספות של נאמני ההקדש שנבדקו על ידינו מעלות תמיהות ותהיות שאינן פשוטות.

### המסגרת ההלכתית

מסורת הפסיקה בבתי הדין הרבניים, שיסודה בדברי הפוסקים, היא שאין בית הדין רק "דן" בענייני ההקדשות אלא הוא 'אביהם של הקדשות' והאפוסטרופסים הממונים על ידי בית הדין הם שלוחיו (עיין דרכי משה חושן משפט סימן רצ"א ו"ק א בשם תשובת הרשב"א, חכמת אדם סימן קמז סעיף כג, שערי עזיאל שער ז פרק א).

בית הדין כ'אביהם של הקדשות' וכממונה עליהם מחויב לפקח ולוודא שנאמני ההקדשות מונעים את ירידת נכסי ההקדשות לטמיון, דואגים לשמירתם והתפתחותם ופועלים בנאמנות ובחריצות כדי שהקרן והפרות יעמדו ליישום המטרות הנעלות שהועידו להם המקדישים.

בפסק דין מכונן של בית הדין הרבני הגדול בעניין ההקדשות הדתיים (פד"ר ב עמ' 18) כתב הגר"א גולדשמידט זצ"ל (עמ' 34–35):

"[...] האחראי על ההקדש הוא בית הדין, כל אפוסטרופוס הפועל בניהול הקדש נמצא בפיקוחו של בית הדין, ומכל שכן אפוסטרופוס שמינוהו בית הדין הפועל כשלוחו של בית הדין ומכוחו; דוק בדברי הריטב"א בתשובתו המובאת לעיל: שאין לצאת מתחת יד בית דין או שלוחם דבר שאינו מתוקן; ולפיכך אין צורך כלל בתביעה של תובע מסוים, בית הדין בעצמם הם התובעים, ועליהם מוטל לדאוג ולשמור על שלוחם, שלא יצא דבר שאינו מתוקן."

ובאותו פסק דין כתב גם (עמ' 24–25):

"[...] כל דבר הנעשה על ידי בית דין צריך להיות מתוקן בתכלית, בלי כל חשש וספק; ואם בית הדין מינה אדם לתפקיד מסוים, הרי הוא שלוחו של בית הדין לפעול בשמם ומכוחם וצריך שיהא ודאי ללא כל ספק שאדם זה הוא האדם המתאים והראוי לתפקידו, וצריך שיהא תמיד בטוח שהוא ממלא תמיד את שליחותו בשלמות כפי שהוטל עליו. על דעת כך נתמנה, ובזה כוחו של המנוי; וברגע שמתעורר חשד וספק, שהממונה אינו ממלא את תפקידו באמונה, והאמון בו מתערער כך שבאופן כזה לא היו ממנים אותו

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

מתחילה, הרי מאותו הרגע פקע תוקף המנוי, שניתן אך ורק על יסוד אמון מלא, והרי זה, מאותה השעה שהספיקות התעוררו, מינוי טעות; ואין בית הדין רשאי לאפשר לו להמשיך בפעולותיו, וחובה על בית הדין לסלקו מיד.

העולה מן האמור הוא שבית הדין – אבי ההקדשות, מחויב לוודא שהתנהלות ההקדש מתוקנת בתכלית, ושנאמניו – שלוחי בית הדין – ממלאים תפקידם בנאמנות ובשלמות כמצופה וכמחויב.

### יישום של הדין בנידונו

לדאבון לב מבדיקה ראשונית שעשינו עולה חשד של ממש שהקדשות עץ חיים אינם מתנהלים בצורה מתוקנת ושאפוטרופסי ההקדש לא קיימו לכאורה את חובת נאמנותם כלפי בית הדין, ההקדש והמקדישים.

מסקנה זו מחייבת מתן החלטות מתאימות.

### פסיקתא

לאור האמור ולאחר שיקול דעת מחליט בית הדין כדלהלן:

א. בית הדין מחליט באופן עקרוני למנות מנהל מיוחד להקדשות עץ חיים.

זהות המנהל המיוחד והיקף סמכויותיו ייקבעו בהחלטה נפרדת.

ב. בית הדין שוקל להשעות את נאמני הקדשות עץ חיים עד למיצוי פעולות החקירה של המנהל המיוחד.

ג. בית הדין נותן בזה צו המורה לרשם המקרקעין בירושלים, לרשום עיקול על:

1. הנכס הידוע כגוש שומה 30066 חלקה 30 ספר: ירושלים (ח"מ) מספר 1015 דף 827 הרשום בבעלות נווה שמחה – נכסים והשקעות בע"מ, ח"פ 514589266, (חלק בנכס: 82/100) ועמותת תלמוד תורה כללי והישיבה גדולה עץ חיים ירושלים, ע"ר 580028710 (חלק בנכס: 18/100). הבעלויות בנכס נרשמו על סמך מספר שטר: 9118/2012/1, ביום ט' באייר תשע"ב (1.5.2012).

בית הדין מודע שעל הנכס הנ"ל רשומות משכנתא מדרגה ראשונה והערת אזהרה לפי 126 לחוק המקרקעין לטובת ישפה נכסים ופרויקטים 2013 בע"מ, מיום ג' בכסלו תשע"ד (6.11.2013). וכן הערת אזהרה לטובת שלמה פונפדר מיום י"ז באדר ב' תשע"ד (19.3.2014).

2. הנכס הידוע כגוש 30138 חלקה 141 הרשום בבעלות תלמוד תורה הכללי והישיבה הגדולה עץ חיים בירושלים ע"ר 580028710.

בית הדין מודע שעל הנכס הנ"ל הערת אזהרה לפי 126 לחוק המקרקעין לטובת פנינת המיתרים בע"מ ח"פ 515145217 ולטובת ברכה והצלחה נכסים בתל אביב בע"מ ח"פ 512660515.

העיקול יחול על הבעלויות הנ"ל בשלמות.

# מדינת ישראל

## בתי הדין הרבניים

צו זה יבוצע באמצעות המפקח על ההקדשות.

ד. בית הדין אוסר על נאמני ההקדשות, מנהלי ההקדשות, עובדיהם ובעלי זכויות חתימה, הן בעצמם הן על ידי אחרים, לבצע העברות רכושיות של נכסי מקרקעין ומיטלטלין, לרבות כספים וזכויות הקשורים לנכסי הקדשות עץ חיים, בין אם אלו מוחזקים בידי הקדשות עץ חיים ובין אם בידי תאגיד או בידי אדם אחר. הוראה זו לא תחול על תשלום משכורות לעובדים או לספקים בדרך ניהול שגרתית, מקובלת וראויה של הקדש דתי.

ה. ככל שהחלטה זו פוגעת בפעילות חיונית דחופה של ההקדשות, רשאי המעוניין בדבר לפנות אל בית הדין בבקשה מתאימה. אל הבקשה יצורף תצהיר ערוך כדין לאימות העובדות הכלולות בבקשה.

נאמני ההקדשות רשאים להגיש תגובה להחלטה זו בתוך שבעה ימים. לתגובה יצורף תצהיר ערוך כדין לאימות העובדות הכלולות בתגובה.

החלטה זו מותרת בפרסום בכפוף להשמטת שמותיהם ופרטיהם המזהים של נאמני ההקדשות.

ניתן ביום י"ד בטבת התשע"ז (12.1.2017).

הרב עידו שחר

הרב יצחק זר

הרב שלמה שטסמן — אב"ד